ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ ЯК СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Приходько В. Ю., Сафранов Т. А.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» [1], одним із ключових напрямів державної регіональної політики (стаття 6) визначено «стимулювання та підтримку місцевих ініціатив, спрямованих на ефективне використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення й підтримання сприятливого життєвого середовища та підвищення якості життя населення». У цьому контексті важливе місце посідає розроблення та впровадження «Регіонального плану управління відходами в Одеській області до 2030 року» (далі – РПУВ) у 2021 р. [2]. Неабияку роль у досягненні цілей РПУВ відіграє міжмуніципальне співробітництво, що визначено проектом «Участі регіональних та місцевих органів влади у впровадженні законодавства ЄС у сфері охорони довкілля щодо створення належної системи управління відходами та розвитку інфраструктурних проєктів в Одеській області». Це відповідає основним положенням закону України «Про управління відходами», проте окремі питання поводження з відходами вже розглядалися в навчально-практичному посібнику «Управління твердими побутовими відходами в умовах реформування місцевого самоврядування та розвитку міжмуніципального співробітництва» [3].

Одеська область є найбільшою з областей України. Станом на 2024 рік [4], в області було зібрано 959319 т або 11% від усієї маси ТПВ в Україні. Майже вся маса відходів захоронена на 628 полігонах та звалищах загальною площею 1046,32 га, а це 0,0314% площі регіону (найвищий показник серед регіонів України). Проте питоме накопичення відходів полігонах і звалищах області в Україні є одним із найнижчих – 9,78 тис. т/га полігону. Зазначимо, що основним способом поводження з ТПВ є захоронення, а відбір та повторне використання вторинної сировини є стихійним та незначним у порівнянні із обсягами заборонених відходів. На найбільшому полігоні області – «Дальницьких Кар'єрах», площею майже 100 га, з 2021 р. працює найпотужніша в Україні когенераційна установка з утилізації біогазу. Основні проблеми системи поводження з ТПВ в Одеській області включають: 1)відсутність системного підходу до вирішення проблеми; 2) значні обсяги утворення та накопичення відходів; 3) домінування захоронення як основного методу утилізації; 4) низький рівень сортування та використання сучасних технологій; 5) наявність великої кількості стихійних звалищ, що не відповідають екологічним і санітарним нормам. Впровадження ефективних систем управління ТПВ на регіональному та місцевому рівнях є основною задачею РПУВ на перспективу.

РПУВ на сьогодні має бути врегульований відповідно до нового фактору впливу – відходів від руйнувань відповідно до «Порядку виконання робіт з демонтажу об'єктів, пошкоджених (зруйнованих) унаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів» (Постанова КМУ № 474 від 19 квітня 2022 р.) [5]. Процеси утворення та накопичення ТПВ мають динамічний характер, тому управління ними повинно базуватися на системному та часовому підході. Розбудова структури управління відходами може базуватися на такому підході щодо диференціації потоку ТПВ на складові:1) органічні відходи (харчові, садові, ринкові); 2) вторинні матеріальні ресурси (меблі, техніка); 3) відходи контейнерного збору (папір, скло, метали, гума тощо);4) будівельні інертні матеріали; 5) небезпечні відходи (медичні, ртутні лампи, акумулятори тощо) [6].

Поєднання різнопланових стратегій щодо окремих аспектів систему управління ТПВ доцільно дослідити за допомогою S*WOT*-аналізу – універсального інструменту стратегічного менеджменту, що дозволяє визначити сильні та слабкі сторони, можливості й загрози [7]. Так, серед пріоритетних завдань удосконалення системи управління ТПВ в Одеській області визначено: 1)класифікацію та диференціацію відходів за складом; 2) інвентаризацію полігонів і стихійних звалищ; 3) рекультивацію перевантажених об'єктів; 4) створення сучасних полігонів для непереробляваних відходів; 5) формування ефективної системи збирання, перевезення, переробки та утилізації, включно з небезпечними компонентами; 6) розроблення кластерної стратегії управління; 6) створення регіональних центрів переробки з використанням найкращих доступних технологій; 7) удосконалення фінансових механізмів та підвищення кваліфікації кадрів; 8) розвиток екологічної свідомості широких верств населення.

Перелік посилань

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.90). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text.

2. Регіональний план управління відходами в Одеській області до 2030 року. URL: https://ecology.od.gov.ua/regionalnyj-plan-upravlinnya-vidhodamy v-odeskij-oblasti-do-2030-roku/.

3. Управління твердими побутовими відходами в умовах реформування місцевого самоврядування та розвитку міжмуніципального співробітництва: навчально-практичний посібник. Полтава, 2018. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi80/0060112.pdf.

4. Звіт про стан сфери управління побутовими відходами в Україні за 2024 рік. URL:https://mindev.gov.ua/diialnist/napriamy/sfera-komunalnykh-posluh/upravlinnia-pobutovymy-vidkhodamy

5. Порядок виконання робіт з демонтажу об'єктів, пошкоджених (зруйнованих) внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або

терористичних актів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 474» URL:https://ohoronapraci.com.ua/articles/656338-poryadok-vykonannya-robit-z-demontazhu-obyektiv-poshkodzhenykh-abo-zruynovanykh.

6. Сафранов Т.А., Шаніна Т.П., Приходько В.Ю. Класифікація твердих побутових відходів як передумова формування системи поводження з ними в регіонах України: монографія. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2018. 100 с.

7. Сафранов Т.А., Шаніна Т.П., Приходько В.Ю. *SWOT*-аналіз системи управління та поводження з твердими побутовими відходами в Одеській області. Екологічні науки: науково-практичний журнал. 2020. №5(32). С. 169-174. DOI https://doi.org/10.32846/2306-9716/2020.eco.5-32.25.